

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE AYRIMSAL-KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇAKIR*

Yabancı dil öğretiminin amacı bir takım dilbilgisi kurallarının ötesinde iletişim yeteneği (= communicative competence) geliştirmek ise, uzmanlarca yapılacak iş; anadil ile yabancı dilin eş işlevsel değerli pragmatik öğelerini karşılaştırmak, aralarındaki benzerlik ve ayrılıkları saptamak, tanımlamak ve öğretici bir yöntem çerçevesinde değerlendirmek olmalıdır.

Anadilleri ve sosyo-kültürel gelenekleri aynı olan bireyler için her bir birey tarafından bilinen saymalara (convention) bir derecede de olsa gereksinim duyulduğundan, iletişim olayının pragmatik bilgilerinin sunulması ve değerlendirilmesi açısından aksaması da nispeten olasıdır. Bu durumda yabancı dil kullanıldığı zaman anadiline özgü olan saymalar sonucu girişimler (interference) ortaya çıkabilir. İlerletilmesi istenen bilgiler ancak kısıtlanmış biçimde tümüyle ilerletilmez ve dinleyicinin katılma veya benimsememe seçeneği yansızlaşır (1).

Bu nokta, **Türkler için yabancı dil** ile **Yabancılar için Türkçe** ders kitaplarında yeterince değerlendirilemediği için de öğretilen yabancı

(*) Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

(1) Jörg KÜGLIN, «Dil ile Eylem ilişkileri Üzerine», GENEL DİLBİLİM DERGİSİ, C. I, s. 3-4 (Şubat, 1979), s. 65.

dile özgü olan pragmatik öğeler, onların anlatımında kullanılan sözcüklerle birlikte ders kapsamına girseler bile ya üstü kapalı kalır veya kuralları öğretilen dilsel eylem ikinci planda kalarak düzensiz bir şekilde işler.

«Türkçeyi anadili olarak konuşan bir kimse Almancayı kullanırken pragmatik boşluklar ve bunları dile getirme gereksinimi karşısında yorgun düşer.» diyen KÜGLIN, Federal Almanya Cumhuriyeti'nde yaşayan 1.425.800 Türkün (2) bulunduğu topluma uyum sağlamamasının, yabancılaşmasının nedenini kısmen bu duruma bağlıyor (3).

Ayrımsal-karşılaştırmalı dilbilimin yabancı dil öğretimindeki önemi de bu tür çalışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu yönlü araştırmalar başladığından beri ayrımsal-karşılaştırmalı dilbilimin tanımı ve etkinlikleri hakkında çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. «Güçlü, zayıf ve orta dereceli görüşler olarak sınıflandırılabilir üç görüş vardır» (4). Bunlardan ilki Robert LADO'nun «**Linguistics Across Cultures**» adlı yapıtı ile yaygınlaşmıştır. Bu görüşe göre yabancı dil öğrenmeye başlayan bir kimseye öğrendiği dilin bazı özellikleri kolay, bazıları ise zor gelir. Bu nedenle öğrenci, anadilindeki kuralları öğrenmekte olduğu yabancı dile aktararak uygulamaya çalışır (5). Öte yandan erek dilin öğrenilmesi en güç olan yönlerinin öğrencilerin anadillerinde karşılığı bulunmayan yönleri olduğunu; anadili ile erek dil arasındaki farklılığın çoğaldıkça anadili girişiminin artacağını da dikkate almak gerekebilir.

FRIES de «En etkili yabancı dil gereçleri, öğrencinin anadili ile erek dilin özenli bir karşılaştırması sonucu elde edilen bilgilerin ışığı altında, erek dilin bilimsel bir çözümlenmesine dayanan gereçlerdir.» (6) demek suretiyle ayrımsal-karşılaştırmalı çalışmaların yabancı dil öğrenimindeki önemine dikkati çekmiştir.

(2) KÜGLIN, s. 65.

(3) Bu konuda bkz. LANGENSCHIEDTS SPRACHILLUSTRIERTE, C. XXXII, s. 2, (Nisan - Haziran, 1986), s. 51.

(4) Müşerref DEDE, «**Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaştırmalı Dilbilim ve Yanlış Çözümlemesinin Yeri**» TÜRK DİLİ, Aylık Dil ve Yazın Dergisi, C. XLVII, s. 379-380 (Temmuz - Ağustos, 1983), s. 123.

(5) DEDE, s. 124.

(6) DEDE, s. 124'den Fries, C.C. **Teaching and Learning English as a Foreign Language**. Michigan, Ann Arbor, 1945, s. 9.

Zayıf görüşe göre; «Öğrencinin yanlışlarına neden, anadili ile erek dili arasındaki farklılık değildir. Öğrenci, erek dili henüz öğrenmediği bir yönde kullanmak zorunda kalınca kendi dilindeki kuralları erek dile aktarma yoluna başvurur. Bunu anadili girişimi olarak değil; erek dilin henüz öğrenilmemiş yönü olarak yorumlamak gerekir» (7). Burada anadili bilgisi, erek dilin öğrenilmesini engelleyici olmayıp; kolaylaştırıcı bir etken olarak da düşünülebilir.

Bu iki görüşün ortasında yer alan bir diğer görüş ise «Öğretme temel oluşturan ilkenin, öğrencilerin soyut ve somut biçimleri algıladıkları benzerlik ve farklılıklara göre sınıflandırabileceği» (8) şeklindedir.

Bu üç görüşten hangisine inanırsak inanalım, anadili ile erek dilin ayrımsal-karşılaştırmalı çözümlemesi sonucu elde edilen farklılık ve benzerliklerin değerlendirilmesi; erek dilin hangi yönlerinin öğrenciye güç; hangi yönlerinin kolay geleceğinin saptanması gerekir. Ancak, sadece iki dil arasındaki benzer veya farklı kural ve ulamların dizgesini çıkarmak yabancı dil öğretimine katkı bakımından çok fazla değer taşımaz. Bu benzerlik ve farklılıkların derecelerine göre güçlük sıra düzenlemesinin yapılması ve öğretim gereçlerinin buna göre hazırlanması gerekebilir. Bu aşamada dikkate alınması gereken konular şunlar olabilir:

1. Anadili ile erek dil arasındaki benzer ve farklı bir takım özellikler, öğrencilerin yabancı dil öğreniminde ne tür sorunlarla karşılaşacakları ve dilin hangi yönlerinin kolaylıkla öğrenilebileceği konusunda ipucu verir. Fakat dil öğreniminde karşılaşılan tüm güçlükleri anadili girişimine ve anadili aktarımına bağlayan dilcilerle eğitimciler, bir süre sonra başka sorunların varlığını hissedebilirler. Konuya başka açıdan bakıldığında, ayrımsal-karşılaştırmalı dilbilimin yabancı dil öğretimine olan katkılarına değgin kuşkuların yersiz olduğu görülür. Çünkü yabancı dil öğretiminde yanlış çözümlemesi (= Fehleranalyse) ayrımsal-karşılaştırmalı dilbilimin yerini alan bir yöntem değil; onun varsayımlarının doğruluğunu yoklayan, kısıtlamalarına ve sorunlarına çözüm getiren kısacası onu tamamlayan bir yöntem olarak görülmelidir.

(7) DEDE, s. 124.

(8) DEDE, s. 125.

2. Ayrımsal-karşılaştırmalı çözümlene sonuı elde edilen veriler doğrudan doğruya sınıfa götürülecek bilgiler değildir. Bunlar ayrımsal-karşılaştırmalı düşünceinin kural öğretmeyi en aza indirebilecek birer uyarlaması şeklinde ele alınabilir. Diller arası farklılıklar öncelikle öğretmeni ilgilendirdiğinden derste direkt bir karşılaştırma yapmak yerine, önceden metodik-didaktik bir program hazırlamak yerinde olur. Ayrımsal-karşılaştırmalı çalışmalar bu bağlamda öğretmen, öğrenci, yabancı dil dersi için materyal hazırlayan eğitim teknolojisi uzmanları ve çevirmenler için yararlı bir kaynak niteliğinde olup; dil dersinin planlama, uygulama aşamalarında yapılan karşılaştırmalı-ayrımsal çözümlene ve erek dilin anadilden farklılıkları, dil öğretiminde araç olmalıdır» (9). Waldemar Marton'un deyiimi ile «ayrımsal-karşılaştırmalı çözümlenenin yabancı dil dersinde kullanımı, erek dilin ne derecede öğrenildiğini kontrol etme ve öğrenciyi yeni konulara güdüleme şeklinde olmalıdır» (10).

Bu şekilde düşünüldüğü takdirde ayrımsal-karşılaştırmalı dilbilim ve yanlış çözümlenesinin yabancı dil öğretimine sağlayacağı katkılar muhtemelen şunlar olacaktır:

1. Yabancı dil öğretmeni için bir sözlük ya da erek dilin betimsel dilbilgisi kadar önemli bir başvuru kaynağıdır. Bu yolla öğretmen veya öğrenci iki dil arasındaki yapısal farkları gerektiğinde açık olarak görebilir.

2. Yetişkin eğitiminde ussal çözümleneye yardımcı olur. Çünkü ussal çözümlene, dilin yapısı hakkında oluşan bazı sorunlara çözüm getirebilir. Bu yolla kural koymaların ne...li sorularla karşı koymalarına bir ölçüde de olsa karşılık bulma olanağı sağlar.

3. Eğitim teknolojisi alanında çalışan pratisyen ve uzmanlar ayrımsal-karşılaştırmalı araştırmalardan yararlanarak öğrenme gücünü çekilen noktalar hakkında fikir edinebilir ve dil öğretimine uygun yeni araçlar geliştirebilirler.

4. Çeviribilim alanında anlambilim ve yapısal özelliklerden kaynaklanabilecek sorunların çözümüne olanak sağlayacak bir kaynak olarak düşünülebilir.

(9) W. Robert LEE (Almancaya Çev. Manfred KOHRT), «Überlegungen zur kontrastiven Linguistik im Bereich des Sprachunterrichts», READER ZUR KONTRASTIVEN LINGUISTIK?, Frankfurt am Main, 1972, s. 157.

(10) Waldemar MARTON, «Kontrastive Analyse im Fremdsprachenunterricht», TRENDS IN KONTRASTIVER LINGUISTIK, Forschungsberichte des Ids, C. II, s. 17 (?), 1974), s. 165.